

דף שבועי

בס"ד

פרשת קרח, תשפ"ו, מספר 1672

מרד נגד ההנהגה – פוליטיקה במסווה של קדושה אפרים חמיאל

התסכול, הקנאה, הזעם והייאוש איחדו קבוצה זו לכדי פעולה להחלפת ההנהגה, אך לכל תת קבוצה הייתה מטרה משלה, והיא שאפה לתפקיד בכיר בהנהגה. אחדות כזו, המונעת באנוכיות וברדיפת כבוד, אין בה ברכה ואין לה סיכוי להחזיק מעמד.

קורח, משבט לוי, ממשפחת הקהתי – המשפחה שנשאה את כלי המשכן – היה גם בכור, והוא שאף לכהונה הגדולה. הלוויים שהצטרפו אליו ביקשו תפקידי כהונה. בקבוצה זו שררה עדיין סערת הרגש הבלתי נשלטת של בני לוי (שנגלתה בשעתה כקנאות שלילית במעשה דינה ובמכירת יוסף). בד בבד, דתן ואבירם ואון בן פלת – צאצאי ראובן, שחנו בשכנות לבני קהת (מדרום למשכן) – שאפו להחליף את משה, ולהשיב לראובן את מעמד הבכורה שנשלל ממנו. מאתיים וחמישים המנהיגים מהעם, שהצטרפו אליהם (ייתכן שחלקם היו בכורים שנדחו מהשירות במשכן) רצו להחליף את הכהנים ואת הלוויים, ולשרת בקודש ובנשיאת הכלים, אולי מתוך כוונה טובה ומאיזו אכסטיזה סובייקטיבית, כמו נדב ואביהו והמעפילים.

הלוויים כולם למדו וידעו את עבודת ה' לפרטיה, והתגוררו סביב למשכן, ולכן סבר קורח שכולם כשרים לנבואה ולעבודה. ייתכן גם, שאחד המניעים לשאפתנות של קורח הייתה האמונה האלילית, כי מי שיודע את דרכי הפולחן יכול,

בסוף פרשת שלח עסקה התורה במזידים; המקושש והעושה ביד רמה המבזה את דבר ה'. פרשתנו עוסקת בקבוצת מזידים נוספת: עדת קורח שמרדה במנהיגות של משה ואהרן. לפי התלונות של המורדים (ובעיקר אלו שהשמיעו דתן ואבירם) נראה, שהמרד אירע זמן מה לאחר פרשת המרגלים. קרוב לוודאי, שההתנגדות להנהגה רחשה מתחת לפני הקרקע כבר זמן רב קודם לכן. המורדים, שחיכו לשעת הכושר, ראו שהעם איבד את התקווה להגיע אל המנוחה ואל הנחלה בארץ, בעקבות העונש על חטא המרגלים, ונואש ממנהיגותם של משה ואהרן. שכן, מבחינתו של העם, משה ואהרן היו אמורים להביא אותם לארץ, אך השניים לא מילאו את הציפייה הזו.

קורח נקט אפוא יוזמה, וריכז בכישרון רב את קבוצות האופוזיציה, שהתחרו בעצם זו בזו, לכדי קבוצת מורדים מגובשת, לכאורה, היוצאת להפגין, למחות ולחולל הפיכה.

* ד"ר אפרים חמיאל הוא חוקר של מחשבת ישראל בעת החדשה, המתמקד בעיקר בהגות דתית מודרנית וביחסים בין אמונה, התגלות ותבונה. מחקריו עוסקים בהתפתחות הדתיות המודרנית היהודית במאות ה־19 וה־20, ובעבודת הדוקטור שלו התמקד בהגות של רש"י הירש, שד"ל ומהר"ץ חיות. בין ספריו הבולטים: "הדרך הממוצעת", "האמת הכפולה", "בין דת לדעת", ו"לדעת תורה" על פרשות השבוע. המאמר מוקדש לאימי, גב' חוה לבית הרץ, לרגל יום הולדתה ה־100, ולאבי, ד"ר חיים יצחק חמיאל ז"ל (1917–2011), במלאת 15 שנים לפטירתו.

קורח לא הכיר, אפוא, בעובדה, שהקדושה מתגשמת מכוחו של מאמץ מוסרי אינסופי להשתלט על התאוות החושניות ועל היצרים, ובכללם הקנאה והשאיפה לכבוד. הוא לא ראה שיש דרגות בקדושה, והן פונקציה של הישגי האדם, מאמציו והתנהגותו, ואינן תלויות במוצאו.

"קדושים תהיו" (וי' יט:ב) כתוב, ולא 'קדושים אתם' (על פי רש"ר הירש, הרמן כהן וישעיהו ליבוביץ). זה עתה לימדה אותנו התורה: **"וְעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים"** (במ' טו:מ) – הקדושה היא תביעה בלשון עתיד ולא עובדה בלשון הווה. לעומת זאת, משה ידע כי רק ה' יכול לבחון את ההישגים הללו ולבחור במי שהתעלה באמצעותם להיות הראוי, ובחירת הא-ל נעשתה כבר והעם דווח על כך. עדת קורח כפרה בבחירה זו, ולכן המרי היה ביסודו מרד בסמכות הא-לוהית, ולא במשה ובאהרון (כו:ט, כז:ג).

מחלוקת שאינה לשם שמיים, אין סופה להתקיים.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.
f הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

באורח מאגי, לרתום את ה' לצרכיו. כמובן שאיש מהמורדים לא נכח במעמד הסנה, שבו מינה ה' את משה ואת אהרון לתפקידיהם, ולא שמע מאוחר יותר את דברי ה' למשה על תפקידם הייחודי של הכוהנים ועל החלפת הבכורים בלוויים. לעומת זאת, כולם היו במעמד הר סיני, ושמעו יחד את קול ה'. קורח הטיח, אפוא, במשה ובאהרון: **"רַב לָכֶם כִּי כָל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדוֹשִׁים וּבְתוֹכְכֶם ה' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל ה'?"** (במ' טז:ג). דהיינו, אין לנו עוד צורך בהנהגה, ואם בכל זאת דרושה הנהגה, כולנו ראויים לה, אשר על-כן יבחר העם את מנהיגיו ולא תמנו אתם את עצמכם.

לפי דברי קורח יש לכל אחד מבני ישראל קדושה עצמית-אימננטית, והיא שווה בכולם, ולבכורים יש זכות נוספת מכוח הולדתם. על סברה זו הוא השתית את טענותיו האידיאולוגיות, כביכול; יש לפעול למען שוויון דתי וחברתי ונגד קיפוח מעמדות נמוכים יותר – טענות שבאו להסוות את האינטרסים האישיים שלו ושל שותפיו. הוא לא הכיר בהשקפת התורה, שקדושה בעולם היא ייעוד ולא מציאות, פוטנציאל ולא תכונה טבועה.

כזכור, משה בקע את מי ים סוף במטהו, וגם השיבם למקומם, אך למטה לא הייתה כל סגולה עצמית. בדומה לכך, לוחות הברית מקודשים כאשר הדיברות כתובים עליהם והעם ראוי להם, אולם אין להם קדושה עצמית ואפשר לְשַׁבְּרָם. וכן, מי הנידה, שאותם נכיר בפרשת פרה, מטהרים וגם מטמאים, כי אין במים האלו תכונה מיוחדת.